

**Mihai-Bogdan Atanasiu • Anca-Diana Bibiri •
Emanuel Grosu • Alina Moroşanu •
Constantin Răchită**
(Editors)

CULTURAL DYNAMICS OF VALUES

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

2024

The book of proceedings of the conference
Interdisciplinary Perspectives in Humanities and Social Sciences
9th Edition: Rethinking Values in Interdisciplinary Research (27-28 October 2023)
Institute of Interdisciplinary Research
Department of Social Sciences and Humanities
"Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi

Scientific Reviewers:

Prof. Adina Dornean, PhD habil.

Senior Researcher Marius Chelcu, PhD habil.

Language revision of texts in English:

Senior Researcher Anca-Diana Bibiri, PhD

Book editor:

Emanuel Grosu

Marius-Nicușor Grigore

Coverage: Manuela Oboroceanu

ISBN: 978-606-714-906-7

DOI: 10.47743/phss-2024

The authors are entirely responsible for the scientific contents of the texts herein published as well as for the fair use of the copyrighted works.

© Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

700539 – Iași, Str. Munteni nr. 34, tel. (0232) 314947; editura@uaic.ro

www.editura.uaic.ro

Mihai-Bogdan Atanasiu is a senior researcher, director of the Department of Social Sciences and Humanities, Institute of Interdisciplinary Research, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași. He has a PhD in History, awarded in 2012 at the same university. His research activity focuses on the political, social and cultural history of Moldavia in the seventeenth and eighteenth centuries. Most of his scholarly contributions have focused on social history, genealogy, prosopography, history of the Church, history of mentalities, as well as on editing documentary sources.

Anca-Diana Bibiri is a senior researcher at the Department of Social Sciences and Humanities, Institute of Interdisciplinary Research, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași. She has a PhD in Philology, and a postdoctoral fellowship in linguistics from the same University, and her main areas of research are: prosody, phonetics and dialectology, computational linguistics, natural language processing, lexicography, and sociolinguistics. Co-editor of the PHSS Proceedings (2014-2019).

Emanuel Grosu is a senior researcher at the Department of Social Sciences and Humanities, Institute of Interdisciplinary Research, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași. He has a PhD in Philology. He published studies, exegesis and translations from medieval Latin authors (Paulus Diaconus, Dungalus Reclusus, Anselm of Canterbury, Marcus of Regensburg, Marco Polo), the diachronic evolution of central literary themes and motifs of medieval Latin culture constituting the main research direction. Co-editor of the PHSS Proceedings (2014-2019).

Alina Moroșanu is a senior researcher at the Department of Social Sciences and Humanities, Institute of Interdisciplinary Research, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași. She has a PhD in in Cybernetics and Economic Statistics, awarded in 2011 at the same university. Her research interest include: questionnaires development, healthcare management analytics, project management, statistical analysis, statistical software (R, SPSS), surveys, human resources analytics.

Constantin Răchită is a research assistant in the Department of Social Sciences and Humanities, Institute of Interdisciplinary Research, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași. He has a PhD in Philology. His primary research focuses on the translation and interpretation of ancient texts in Old Greek and Latin. Throughout his career, he has participated in various translation and editing projects. Currently, his research interests encompass interdisciplinary approaches to biblical and patristic texts, exploring issues related to translation, transmission, and their influence on contemporary society.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cultural Dynamics of Values / Mihai-Bogdan Atanasiu, Anca-Diana

Bibiri, Emanuel Grosu, - Iași : Editura Universității “Al. I. Cuza”, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-714-906-7

I. Atanasiu, Mihai-Bogdan

II. Bibiri, Anca-Diana

III. Grosu, Emanuel

Contents

Foreword (<i>Anca-Diana Bibiri</i>)	9
--	---

Plenary Conference

Human Enhancement: tehnologie versus teologie. Repere pentru o evaluare interdisciplinară a valorilor și posibilităților de devenire a umanului prin cunoaștere [Human Enhancement: Technology versus Theology. Landmarks for the Interdisciplinarity Evaluation of Human Values a Potential of Becoming Through Knowledge]

Pr. Andrei-Răzvan Ionescu	21
--	----

Philology

The Use of Artificial Intelligence (AI) in Linguistics. Case Study: Analysis of Linguistic Phenomena in the Novel *Ion* by Liviu Rebreanu

Cristina Bleorțu	35
-------------------------------	----

Traducerea automată a literaturii. O himeră încă vie? [Automatic Translation of Literature: A Still Living Chimera?]

Alexandra Ilie	51
-----------------------------	----

Kitsch. The Control and Faking of Aesthetic Value

Daniela Petroșel	77
-------------------------------	----

Valori perene în predarea romanisticii în spațiul universitar românesc [Perennial Values in Teaching Romance Studies in Romanian Universities]

Mihaela Secieru	93
------------------------------	----

Authentic vs. Pseudo Values

Paula-Andreea Onofrei	111
------------------------------------	-----

Medical Humanities Approached Through a Feminist Lens

Laura Ioana Leon	127
-------------------------------	-----

Explorări teoretice și suprapuneri terminologice. Romanul, obiect de reflecție și prim suport al teoriei genurilor [Theoretical Explorations and Terminological Overlaps. The Novel, as Object of Reflection and the First Support of the Genre Theory]

Alexandra Olteanu	141
--------------------------------	-----

Spectrele filiațiilor literare. Portrete ale generațiilor – Mircea Ivănescu și Radu Vancu [The Specters of Literary Filiations. Portraits of Generations – Mircea Ivănescu and Radu Vancu]	
Teodora Iurusiuc	165
Memoria comunismului în <i>Jurnalul unui jurnalist fără jurnal de Ion D. Sîrbu</i> [The Memory of Communism in Ion D. Sîrbu's <i>Journal of a Journalist without a Journal</i>]	
Oana-Elena Nechita	181
Language in the Church: Orthodox Religious Terminology in Polish and the Role of Translations in Establishing Lexical Norms	
Irina-Marinela Deftu	201
History & Theology	
<i>Non naturalibus desiderii, sed censibus aestimentur.</i> Piața romană de legume și fructe [<i>Non naturalibus desiderii, sed censibus aestimentur.</i> The Roman Vegetable and Fruit Market]	
Iulia Dumitrache	219
Un posibil clivaj între teoria asupra stilului și aplicarea acesteia în cazul Fericitului Augustin? Pluralitatea de stiluri în operele acestuia [A Possible Split Between the Theory of Style and Its Application in the Case of Augustine? The Plurality of Styles in Augustine's Works]	
Pr. Liviu Petcu	249
Conflicting Values during the French Wars of Religion (1562-1598): Loyalty to the King and Loyalty to God	
Andrei Constantin Sălăvăstru	261
Polemici teologice în <i>Praefatio paraenetica</i> a lui John Pearson (1613-1686) [Theological Polemics in <i>Praefatio paraenetica</i> by John Pearson (1613-1686)]	
Constantin Răchită	281
Moartea – o preocupare a vieții cotidiene în Iași veacului al XVIII-lea [Death – a Preoccupation of Everyday Life in the 18 th Century Iași]	
Mihai-Bogdan Atanasiu	301

Economics

The Use of Information and Communication Technologies in Business as a Value-Creating Tool: Analysis on the Case of SMEs in Romania Valentina Diana Rusu & Angela Roman	317
Evaluation of Hospital Financing in Romania: A Comparative Analysis pre- and post-Pandemic COVID-19 Mihai-Vasile Pruteanu & Alina Moroşanu	337
Green Jobs, Green Skills and Green Human Resource Management. An Analysis of Current Trends Silvia-Maria Carp & Ana-Maria Bercu	367
Is Security a Timeless Value? An Insight from International Relations Andreea-Cosmina Foca & Oana-Maria Cozma	381

Spectrele filiațiilor literare. Portrete ale generațiilor – Mircea Ivănescu și Radu Vancu

TEODORA IURIUSCIUC*

Abstract: *Mircea Ivănescu and Radu Vancu are prominent poets representing the literary generations of the 1980s and the 2000s, respectively. This article aims to delineate the principal similarities between these two poets to construct a portrait of their respective generations. By examining their poetics through a biographical lens, this study applies biographical criticism to explore how Ivănescu and Vancu transformed their life experiences into poetic expressions. The objective is to demonstrate the filial connection between Vancu and Ivănescu and to analyze the mutual influence of this relationship on their poetic works.*

Keywords: *Radu Vancu; Mircea Ivănescu; poetry; biographism; filiation.*

Radu Vancu și Mircea Ivănescu sunt două personalități poetice reprezentative pentru generațiile în care s-au remarcat, generația optzecistă, respectiv douămiistă, iar analizarea imaginilor a două generații în oglindă constituie un proces exegetic necesar, deoarece ideea de generație „reprezintă o măsură mai mult sau mai puțin precisă a fenomenului literar în devenire și are la bază o înțelegere de tip evenimential a evoluției artistice”¹. Dincolo de actul strict poetic, este demn de urmărit felul în care între cei doi poeți s-a format o puternică legătură de prietenie care a pătruns în opera lor poetică, Mircea Ivănescu fiind una dintre personalitățile care au exercitat o influență semnificativă și evidentă asupra poeziei lui Radu Vancu. Asemănările converg până într-un punct din care se refractă spectre

* Drd., Facultatea de Litere, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Romania; iuriusciuc.teodora@yahoo.com.

¹ G. Perian, *Ideea de generație în teoria literară românească*, Limes, Cluj-Napoca, 2013, p. 58.

ale diferențelor dintre poeticile celor doi. Considerăm necesar să clarificăm faptul că Ivănescu a fost revendicat de către optzeciști și considerat un precursor al acestora pentru felul în care opera sa condensează „poezia unui eu mic, a unei individualități lipsite de orgolii, a unui sine care știe suficient de multe lucruri despre propria sa deriziune și care nu pozează în cunoscător și căutător de taine”². Poetul configurează o poetică ce cultivă autoironia, pastișa, aluzia, insinuarea, descrierea nudă a cotidianului și livrescul stărilor.

Ne propunem să obținem o nouă perspectivă asupra felului în care actul poetic este construit, fiind posibilă o paralelă între viziunea marcată de epistema optzecistă și maniera în care noua paradigmă impusă odată cu apariția douămiismului transformă actul poetic. În optzecism, biografismul poeziei se inspiră din „experiența cotidiană, bucuriile și tristețile, idealurile și deziluziile, coșmaruri și himere”, concretizând poeme „conversative, libere, descriptive”³. Douămiismul se remarcă printr-o poetică ce imprimă „senzația accesului la o subiectivitate acut conștientă de propriile trăiri”, care relevă „exhibarea eului în corelație cu suferințele lui paroxistice, cu trăirile lui contradictorii”⁴. Poezia specifică perioadei era „o narațiune autobiografică, pe un ton neutru, cu un minim de ornamente retorice”⁵. O altă miză a cercetării este evidențierea felului în care poetul coboară din statutul de creator și se materializează în poezie, o dată prin lentila optzecismului care reabilitează umanitatea în actul poetic și a doua oară prin viziunea douămiismului care continuă acest demers.

Prin această paralelă vom obține o imagine de ansamblu asupra celor două generații prin raportarea la textele unor poeți reprezentativi, analizând principalele teme și motive care devin recurente în poeticile acestora, viziunea lor asupra actului poetic, felul în care poezia își poate depăși statutul de simplu act artistic, devenind un document veridic prin care se reflectă specificul epocii.

² G. Crăciun, *Aisbergul poeziei moderne*, ediție îngrijită de Carmen Mușat și Oana Crăciun, prefață de Caius Dobrescu, postfață de Mircea Martin, Polirom, Iași, 2017, p. 346.

³ I.B. Lefter, *Flashback 1985: începuturile „noii poezii”*, Paralela 45, Pitești, 2005, p. 91.

⁴ A. Gavrilovici, A. Cosmescu, *Cine nu e mângâiat nu există: antologia generației 2000*, Editura Cartier, Chișinău, 2021, p. 16.

⁵ *Ibidem*, p. 18.

Filiația biografică

Relevant pentru cercetarea noastră este termenul *filiație*, adică influența ca mod de concretizare a unei noi poeticități. Considerăm că între generația '80 și generația 2000 există o legătura evidentă, pe care o vom argumenta prin punerea în paralel a celor doi poeți. Articolul prezent se va limita doar la poezii anterior menționați, însă cercetarea are posibilitatea să se extindă și asupra altor nume relevante între care se stabilesc micro-filiații, precum cele din opera douămiistului Dan Sociu, care, așa cum consideră Mihai Iovănel, este un poet *minimalist biografist* pe linia unor poeți precum Cristian Popescu și Alexandru Mușina.

Jauss, în *Experiența estetică și hermeneutica literară*⁶, explică viziunea kantiană referitoare la filiație, care nu reprezintă o formă de imitație (*imitatio*), ci cuprinde doar influența pe care un inițiator a exercitat-o asupra altui scriitor, acesta din urmă preluând de la primul doar modul de a acționa într-o situație dată. Astfel, filiația surprinde o formă de inspirație similară cu cea a unui precursor. În *Poezie și individualitate*⁷, Vancu stabilește o filiație între momentul '80 și momentul 2000, care merge până la scriitorii canonici. Astfel, criticul sibian consideră că în optzecism se întrezăresc valențe desprinse dintr-un mod caragialesc de a construi poezia, prin apelul la ludic și la ironie, în timp ce douămiismul ar putea fi caracterizat de un profund eminescianism. Paul Cernat, în volumul *Bacovia și noul regim al literaturii*⁸, îl consideră pe Bacovia o verigă de legătură între cele două generații coagulate ulterior, opera poetului simbolist fiind un punct de plecare atât pentru textualismul manifestat în generația '80, cât și pentru minimalismul cultivat de către douămiiști. Numele poetului simbolist este relevant și atunci când este plasat în sfera biografismului, deoarece în poezia sa „se înregistrează un eu poetic pentru prima dată cu adevărat constituit”⁹ care nu se mai manifestă în exterior, ci se retrage într-o interioritate din care poetizează, aflându-se simultan, în termenii lui Marin Mincu, „în existență și scriitură, asumate coparticipativ ca existență a

⁶ H. R. Jauss, *Experiența estetică și hermeneutica literară*, traducere și prefață de Andrei Corbea, Univers, București, 1983.

⁷ R. Vancu, *Poezie și individualitate*, Tracus Arte, București, 2014.

⁸ P. Cernat, *Bacovia și noul regim al literaturii*, Eikon, București, 2022.

⁹ M. Mincu, *Eseu despre textul poetic*, vol. II, Cartea Românească, București, 1986, p. 31.

scriiturii și ca scriitură a existenței”¹⁰. Prin formula poetică aplicată, Bacovia anticipează, în necunoștință de cauză, postmodernismul.

Pornind de la paradigma conform căreia actul liric poate fi înscris în seria speciilor biografice și autobiografice, Adrian Marino consideră că „întreaga personalitate poetică a poetului trece în poezie”¹¹. În concepția lui Philippe Lejeune, actul liric și autobiografia sunt „realizări succesive ale unui comportament similar la nivelul limbajului”¹². Literatura română conține numeroase exemple relevante de poezie confesivă și autobiografică, în acord cu teoriile vehiculate de David Graham și Kate Sontang în studiul *After confession. Poetry as Autobiography*, unde poezia confesională cuprinde poemele cu un grad ridicat de emotivitate, în care vocea poetică poate fi considerată similară cu cea a poetului¹³. Cu privire la raportul operă-biografie, o teorie interesantă este susținută de către George Poulet, întemeietorul criticii conștiinței, care oferă operei un rol esențial, deoarece consideră că nu prin biografie se înțelege opera unui autor, ci în revers, prin opera literară sunt destăinuite cheile de înțelegere ale biografiei scriitorului. Explicarea biografică a operei se justifică pentru teoreticianul francez prin faptul că opera comprimă sentimentele, ideile și viziunea despre lume a creatorului său. Proiectul lui Poulet vizează căutarea unor momente cruciale care au produs un puternic impact în desăvârșirea lăuntrică a autorului, care sunt transcrise în opera sa și care, așa cum rezumă Ion Pop în prefața volumului, sunt „momente sufletești care, discontinui în raport cu «timpul ceasornicelor», se întâlnesc pe un același plan de esențialitate a lor ca momente revelatoare ale unei viziuni”¹⁴.

Un rol important l-a avut poezia americană asupra celor două perioade vizate de cercetarea noastră, dat fiind faptul că anii '80 au fost marcați de o puternică influență a poeziei americane și engleze, prin textele unor poeți precum John Berryman, Frank O'Hara, Kenneth Koch ș.a.

¹⁰ *Ibidem*, p. 32.

¹¹ A. Marino, *Dicționar de idei literare*, Editura Eminescu, București, 1973, p. 270.

¹² P. Lejeune, *Pactul autobiografic*, traducere de Irina Margareta Nistor, Editura Univers, București, 2000, p. 279.

¹³ K. Sontag, D. Graham (eds), *After Confession. Poetry as Autobiography*, Minnesota Graywolf Press, Saint Paul, 2001, p. 14.

¹⁴ G. Poulet, *Critica conștiinței*, traducere de Ion Pop, Editura Univers, București, 1979, p. 17.

Materialul biografic se întrepătrunde cu cel poetic, iar Adrian Marino consideră că volumele de poezii sunt o modalitate de reconstituire a vieții, deoarece „adevărata biografie nu poate fi decât interioară, portretistică în sens moral”¹⁵, fiind cea care studiază eul creator, intrinsec. Inevitabil, personalitatea poetului migrează din realitate în irealitatea operei pe care o configurează, iar introspecția, autoanaliza, autoreflexivitatea devin părți esențiale într-un „gest creator primordial”¹⁶. Prin recursul la biografism, Antonio Patraș, în studiul *Literatură și biografie. În căutarea omului din carte*¹⁷, observă cum poetul reușește să construiască „cantitatea de literatură «pură» furnizată de propria biografie”¹⁸. În raport cu genurile biograficului, Vancu consideră că poezia reprezintă *genul ultim*, iar această inserție a intimului în arta poetică devine totodată un „izvor de materiale pentru cercetarea sistematică a psihologiei scriitorului și a procesului literar”¹⁹. Se realizează astfel acea tensiune incontestabil necesară pentru a obține tipologia de poezie despre care teoretiza Alexandru Mușina: „Poezia nu e materială, ci plasmatică, nu e atât un obiect, cât un câmp de tensiune”²⁰. Poezia trebuie să proiecteze în cititor, prin cultivarea sentimentelor, a pulsațiilor și a trăirilor, o forță sufletească întreținută de intensitatea trăirii *fantasmatică pe care o generează*.

Prin creație se produce dedublajul intrinsec, eul fiind „o potențialitate dinamică originară, care inițiază toate manifestările, toate însușirile vieții sufletești”²¹ și care a fost scindat în numeroase dualități conceptuale: alături de cele arhicunoscute ale lui Proust (*eu profund – eu social*) și Sainte-Beuve (*eu genial – eu biografic*) alegem să le menționăm și pe

¹⁵ A. Marino, *Dicționar de idei literare*, Editura Eminescu, București, 1973, p. 256.

¹⁶ *Ibidem*, p. 270.

¹⁷ A. Patraș, *Literatură și biografie. În căutarea omului din carte*, Editura Timpul, Iași, 2011.

¹⁸ *Ibidem*, p. 218.

¹⁹ R. Wellek, A. Warren, *Teoria literaturii*, traducere de Rodica Tiniș, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967, p. 108.

²⁰ A. Mușina, *Eseu asupra poeziei moderne. Teoria și practica literaturii*, ediția a II-a, Editura Cartier, Chișinău, 2017, p. 220.

²¹ L. Rusu, *Estetica poeziei lirice*, ediția a III-a, Editura pentru Literatură, București, 1969, p. 92.

cea a lui Eugen Simion (*eu profund – eu biografic*²²) și pe cea utilizată de Liviu Rusu (*eu empiric – eu nuclear*²³). La Vancu, cele două ipostaze sunt o concrescență, aflându-se într-o relație de dependență: sinele biografic își asumă responsabilitatea pentru ceea ce scrie *sinele poetic*, iar cel din urmă dirijează devenirea celui dintâi. La Ivănescu, Gheorghe Crăciun semnalează o acută dedublare, „o teamă a celui care scrie față de propriul său eu biografic pe care poezia îl despoaie de toate membranele sale de protecție”²⁴. Poetica ivănesciană pare să surprindă relația dintre *eul livresc* și *eul biografic*.

Primele biografii din literatura română sunt cele semnate de George Călinescu și Șerban Cioculescu. În „Biografia și literatura confesivă după 1989”²⁵, Ion Simuț este de părere că după cel de-al Doilea Război Mondial, interesul pentru biografii a fost sporit de dorința de a valorifica trecutul în acord cu un determinism social, prin ideea marxistă de falsificare ideologică a biografiilor. Odată cu occidentalizarea discursului critic, criticul sesizează o devalorizare a biografiei care era percepută ca o simplă acumulare de fapte istorice, singurele biografii relevante fiind cele de tipul *viața și opera*.

În optzecism este momentul principal în care se instalează poezia tranzitivă – în termenii propuși de Tudor Vianu – în literatura română, poezia care are ca punct referențial realitatea și care se inspiră din banal, din cotidian, din biografia omului comun, având un profund caracter autentic care se bazează pe sinceritatea scrierii. Gheorghe Crăciun clarifică faptul că nu toți poeții optzeciști au optat pentru a scrie o poezie tranzitivă, dar criticul este de părere că toți și-au desăvârșit opera având în prim-plan triada *realitate-cititor-limbaj al poeziei*, spre a apropia poemul de „autenticitatea vieții și a comunicării de zi cu zi”²⁶. Începând cu anii '80 se

²² Distincție pe care o folosește Eugen Simion în *Genurile biograficului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.

²³ Formule utilizate de Liviu Rusu: *eul empiric* manifestă tendința spre divergență, spre diferențierea atât de sine, cât și de alteritate, iar *eul nuclear* este „substratul real al activității noastre sufletești” și caută unitatea (L. Rusu, *Logica frumosului*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968, p. 69).

²⁴ G. Crăciun, *Aisbergul poeziei moderne*, ed. cit., p. 345.

²⁵ Simuț, I, „Biografia și literatura confesivă după 1989”, în *Dacoromania Litteraria*, I, 2014, nr. 1, pp. 13-18.

²⁶ G. Crăciun, *Aisbergul poeziei moderne*, ed. cit., p. 348.

concretizează o poetică ce reabilitează acel eu poetic fictiv și manierist, cultivat cu precădere în perioada anilor '60-'70, restructurând un eu care primește o biografie și care, așa cum consideră Ion Bogdan Lefter, „tinde acum să se «reîncarneze» și autorul se întoarce”²⁷. Perioada aceasta deschide și procesul de relocare al centrului poetic, atenția mutându-se de pe obiectul poeziei pe emițătorul acesteia, pe omul concret al noului antropocentrism, pe senzațiile sale fizice. Pentru poeții optzeciști, livrescul și ironia devin soluții optime pentru operele poetice ale perioadei. În primul deceniu postdecembrist, biografia și autobiografia înving literaritatea și estetica și se petrece o compensare a dezechilibrului din perioada comunistă dintre viață și literatură.

În douămiism se păstrează acest accent pe omul din spatele operei, pe poetul care-și asumă eul creator și pe poezie ca formă de individuație, în acord cu teoria propusă de Vancu însuși, care consideră că „dacă poezia poate genera vreo acțiune magică [...] atunci asta nu poate consta decât în upgradarea ca persoană a celui ce scrie”²⁸. Ion Simuț analizează literatura de la începutul mileniului al treilea ca fiind o concrescență între postmodernism, neomodernism și transmodernism și percepe anul 2000 ca pe „un prag psihologic stresant”²⁹. Privitor la poezia *actuală*, criticul conchide:

Poezia își găsește astăzi sensurile ei nobile originare și se delimitează de tot ceea ce a denaturat-o: ea se înscrie în propria istorie, în istoria internă a genului liric, regăsind-și coordonatele definitorii. Poezia va fi astfel religia unei secte din ce în ce mai restrânse. Ea își regăsește limbajul specific și rosturile fundamentale: acelea de a vorbi despre misterul existenței și despre adevărul ființei³⁰.

Poezia douămiistă este *trans-personistă*, ea are, în concepția lui Vancu, conștiința diacronică a postmodernismului și obsesia valorilor puternice ale poeziei post-postmoderniste, în care îi permite eului să urmeze cât mai multe stiluri și să aplice numeroase feluri de limbaje.

²⁷ I. B. Lefter, *Flashback 1985...*, ed. cit., p. 91.

²⁸ R. Vancu, *Poezie și individuație*, ed. cit., p. 8.

²⁹ I. Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Editura Cogito, Oradea, 1994, p. 406.

³⁰ *Ibidem*, p. 391.

Biografismul în oglindă

Considerat de critica literară ca fiind liderul generației 2000, poetul sibian Radu Vancu se diferențiază de congenerii săi printr-o operă poetică vastă, diversificată structural, care are o miză biografistă asumată. Poet experimental, dornic de a inova în permanență, acesta își diagnostichează propria slăbiciune artistică, mărturisind cum elementele desprinse din existență pătrund în irealitatea poeziei: „am încercat dintotdeauna să nu mă repet stilistic de la o carte la alta – chiar dacă, fatalmente, biografia & traumele & bucuriile cu care mi-am scris cărțile au fost cam aceleași”³¹.

Epicentrul biografic în poetica lui Vancu este episodul sinuciderii tatălui, un element visceral prin care pătrund elemente desprinse din psihologia traumei spre a desăvârși stilistica sublimă care se reflectă într-o poetică traumatică. Antonio Patraș consideră că imaginea paternă devine „un simbol privilegiat de oglindă a sinelui”³² și totodată este o prezență în absență, un interlocutor pasiv care se materializează în „simplu pretext al confesiunii”³³. Moartea tatălui se revarsă întocmai precum un val peste existența fiului contemplator, este „o învolburare a materiei amintirii, ceea ce înseamnă că și pasiunea amintirii, care de asemenea învolburează apele memoriei, este tot un fel de moarte”³⁴. Realismul tulburător se întrepătrunde până la confuzie cu fluxul rememorării, conturând un episod psihedelic de revizitare a miezului traumei. Neputința, șocul, negarea, frica, toate stările care invadează conștiința poetului îl conduc printr-un proces intens de dezintegrare sufletească. În această manieră, opera poetică clarifică raportul poezie-biografie și strânsa legătură care se formează între realitatea exterioară și realitatea interioară descrisă poetic. Există poeme în care Tatăl devine centrul din care se ramifică toate constanțele ordonatoare ale universului liric, instanța lui fiind conturată ca o prezență în absență:

[...] cei douăzeci de ani de când s-a sinucis tata mi se păreau termenul
Apocalipsei, aproape că eram sigur că se vor deschide mormintele,

³¹ R. Vancu, *Răul. Jurnal 2016-2020*, Humanitas, București, 2021, p. 231.

³² A. Patraș, *Literatură și biografie...*, ed. cit., p. 219.

³³ *Ibidem*.

³⁴ R. Vancu, *Mircea Ivănescu: poezia discreției absolute*, ediție revăzută și adăugită, Editura Art, București, 2015, p. 208.

sau măcar mormântul lui – și că vei ieși de acolo, Tati, cu râsul Tău știrb și bun, și vom râde toți de farsa Ta împielițată de acum două decenii. M-am temut de ziua asta – și am așteptat-o cu inima strânsă & devastată & enormă speranță. A trecut – și nu s-a deschis nimic – ba s-a mai închis ceva definitiv: peste mormântul Tău s-a mai așternut, bufnind, o lespede³⁵.

În acest poem extras din volumul *Psalmi*³⁶, figura paternă se materializează într-o spațialitate a sacralului, a dumnezeirii. Este conturat un imaginar de sorginte biblică, în care tatăl reprezintă nu doar arhetipul paternității, ci el se metamorfozează în divinitatea care veghează actul creator. Toate referințele la tată din acest poem sunt scrise cu majusculă, imitând întocmai modelul unei rugăciuni, un psalm necanonice care așteaptă o nouă venire a celui a cărui înviere o propovăduiește fiul. Relația tată-fiu poate fi interpretată în cheie sacră, soteriologică. Poezia poartă cu sine dihotomiile viață-moarte, dragoste-ură, lumină-întuneric, dualități care se cuprind în micro-universul trăirilor poetului.

În *Frânghia înflorită*³⁷ se conturează un portret de familie și este surprins „spectacolul degradării umane, abrutizarea, avansarea lentă, dar sigură într-o spirală a neputinței care se consumă pe fundalul morții tatălui”³⁸, în care prezența tatălui nu se mai devoalează prin procese rememorative, ci pătrunde prin spațialitatea onirică, vizitându-și fiul. Poemele acestui volum nu mai conturează o geografie tenebroasă, precum se observă în volumele precedente, ci atmosfera este luminoasă, caldă, familiară, universul poetic pare să învingă întunericul, iar sicriul devine un *aisberg iluminat*. Poemele urmează același tipar formal, se deschid ritualic cu aceeași formulă magică ce pare să marcheze pragul dintre cele două lumi: „Ce-ți spune unul dintre morții tăi / cei mai dragi, cel mai iubit dintre morți, / când te lasă inima să-l visezi”. Prin scris, poetul găsește evadarea, salvarea supremă din suferința existențială: „Dacă poezia nu mă scoate viu din asta, atunci poezia nu există”³⁹. El se supune conștient unei disecții, iar poezia

³⁵ R. Vancu, *Psalmi*, Casa de Editură Max Blecher, Bistrița, 2019, p. 24.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ R. Vancu, *Frânghia înflorită*, ediția a II-a, Casa de Editură Max Blecher, Bistrița, 2022.

³⁸ A. Gavrilovici, A. Cosmescu, *Cine nu e mângâiat nu există...*, ed. cit., p. 16.

³⁹ R. Vancu, *Psalmi*, ed. cit., p. 41.

funcționează precum o autopsie spirituală a ființei interioare, o anamneză care diagnostichează neputința, durerea și captivitatea lăuntrică.

Poezia devine cea mai autentică formă a memoriei, mai sinceră și mai verosimilă decât oricare altă specie a biograficului. Poemul este transformat într-un loc al memoriei, un *lieu de mémoire* care marchează o ruptură în firul temporalității, o discontinuitate între trecut și prezent. La Vancu, poezia reprezintă forma fundamentală de rememorare a istoriei personale, este un mijloc literar configurat astfel încât să devină un interstițiu între timpul prezent și timpul trecut, un spațiu mnemonic prin excelență. Scena sinuciderii tatălui este principalul episod immortalizat poetic care facilitează simultaneitatea instanțelor tată-fiu (doar în amintiri tatăl și fiul mai pot exista împreună) și se reface astfel metafizic continuitatea timpului printr-o ancorare în universul concret: „Eu am același maiou flendurit / în care m-am spânzurat / și te aștept tot cu ștreangul la gât”⁴⁰. În numeroase poeme, paternitatea este plasată într-o oglindă, poetul fiind simultan în ipostaza de fiu și de tată: „Fie că-i vorba de tata și de mine, fie că-i vorba de mine și de Sebastian, toate poemele astea sunt bântuite de fantasma unui bărbat îndrăgostit de fiul său”⁴¹.

Prin această obsesivă zugrăvire a imaginii paterne, opera lirică a lui Vancu devine o formă hibridă de literatură memorialistică, o *autobiografie în versuri* în care „sursa inepuizabilă a experienței de viață va asigura metamorfoza perpetuă a literaturii”⁴². Din aceeași perspectivă, poeziile vanchiene sunt *texte vii*⁴³ prin care se subliniază dimensiunea terapeutică a literaturii: „În schimb am scris – asta, din nefericire & inconștiență / am avut curajul – a ieșit o inimă din viermișori / încârligați & negri, o inimă urâtă & rea, cum iese din toate utopiile / [...] Civilizat e numai omul care a trecut prin infern”⁴⁴.

⁴⁰ Idem, *Frânghia înflorită*, ed. cit., p. 54.

⁴¹ *Ibidem*, p. 63.

⁴² L. Cuzmici, „Textul viu. Terapia prin literatură”, în Bogdan Crețu, Ofelia Ichim, Marius-Radu Clim (eds), *Memorialistica românească: între documentul istoric și obiectul estetic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2017, p. 129.

⁴³ „Textul viu, prin analogie cu metafora vie, este textul direct motivat existențial, nu doar cultural” (termen utilizat în L. Cuzmici, art. cit., p. 130).

⁴⁴ R. Vancu, *Psalmi*, ed. cit., p. 41.

Alături de acest punct nodal al poeticii sale, Vancu reconfigurează și alte momente-cheie, definatorii pentru desăvârșirea sa lăuntrică, precum iubirea pentru fiul său Sebastian și dragostea pentru soția sa, Camelia, în jurul cărora poetul construiește universul *Cami-Sebastian*. Întocmai ca la un poet precum Cristian Popescu, membrii familiei Vancu devin actanți ai jocului poetic, sunt transpuși în discursul liric cu numele și cu biografia personală, iar acest aspect îl diferențiază pe Vancu de o poetică precum cea a lui Ivănescu, în care episoadele biografice sunt codate în poezie. În lirica poetului sibian, soția Camelia, fiul Sebastian, sora Dana, mama Veronica sunt dublurile poetice ale membrilor familiei poetului.

La Ivănescu, componenta biografică nu este conturată la fel de clar, poetul preferând să concretizeze o poetică mai voalată. Poetul este bacovian prin felul în care se vede pe sine din exterior, George Bacovia fiind considerat un *proto-biografist*, o sintagmă utilizată de Radu Vancu, un poet care a reușit să concretizeze pentru prima dată în poetica sa *omul concret*, aproape fiziologic prezent în poezia sa, care trăiește prins în spleenul monologal al existenței. În poemele ivănesciene, instanța principală este *mopete*, care se anonimizează în unele poeme, dar care reprezintă întruparea poetică a scriitorului însuși, „un personaj care funcționează ca un alter ego, ca un reprezentant alegoric al autorului în operă”⁴⁵. Marin Mincu asociază identitatea de *mopete* cu englezescul *muppet*: „el se vede pe sine poetizând și văzându-se că poetizează, are astfel revelația propriei făpturi care devine un muppet”⁴⁶. Însă *mopete* se transformă uneori într-un avatar înșelător, un partener de dialog fictiv al poetului care „mimează actul comunicării în doi, fiind conștient în același timp că solilocviază”⁴⁷. Fluiditatea identităților și spectrul cameleonice al instanțelor denotă paradoxal condiția în esență singulară, solitară a poetului: „*mopete* scrie un poem despre moarte / stînd la masă în local, scriind aplicat / un poem despre *mopete* – (*mopete* are pe masă un tom aplicat / cu minunățiile despre evul mediu – și *pete* / de cerneală pe degete; de mult ce-și scoate notițele). / *mopete* din poemul pe care-l scrie el însuși / își face închipuirile lui despre dînsul și / crede că este

⁴⁵ Idem, *Elegie pentru uman: o critică a modernității de la Pound la Cărtărescu*, Humanitas, București, 2016, pp. 147-148.

⁴⁶ M. Mincu, *Eseu despre textul poetic*, ed. cit., p. 238.

⁴⁷ Idem, *Poezia română actuală. De la Adela Greceanu la Leonid Dimov*, vol. II, Editura Pontica, Constanța, 1998, p. 1029.

independent – însă bufnițe – / semne ale rațiunii – îl pîndesc pe propria lui frunte, / pentru că ele știu că el este doar o creație / care depinde de orice mărunță aberație / a lui mopete, cînd vrea să se încrunte/ fără motiv, și îl uită. mopete s-a răsturnat / care din ei? el – celălalt? celălalt?”⁴⁸.

Experimentalist prin excelență, avînd o po(i)etică avansată teoretic față de momentul debutului său, Ivănescu explorează componenta livrescă a poemelor, care primește un loc privilegiat în structura discursului său liric. Însă livrescul la Ivănescu reprezintă în sine o modalitate prin care materialul biografic este transcris poetic. Poetul își exprimă preferința pentru configurarea unui cod livresc sub care sunt transcrise deseori episoadele cu miză autobiografică, prin care persoanele reale sunt conturate textual sub masca unor trimiteri livrești menite să încifreze realitatea la care fac trimitere. Aceasta este o modalitate de încorsetare a eului poetic într-o serie greu accesibilă de referințe intertextuale care, neîndoielnic, ermetizează poezia. Excesul de elemente livrești poate fi corelat cu dorința de suprimare a pactului biografic, trimiterile intertextuale fiind inserate atât în note de subsol, motto-uri, cât și în corpul textului: „[...] și eu umblam, deci, odată cu o amintire / în brațe – (și mă gîndeam, cu un rînjit / rău că într-o carte celebră, nu mai știu cine / umbla cu propriul său cap prin infern, luminîndu-și / drumul). și parcă nu e tot una?”⁴⁹.

Un punct nodal în biografia lui Mircea Ivănescu este episodul sinuciderii fratelui său, Emil Ivănescu, un eveniment cu o încărcătură emoțională semnificativă. Instanța fratelui revine în spațiul poetic prin intermediul trimiterilor la muzica clasică. Amintirile desprinse din anii copilăriei se derulează pe fundalul melodiilor pe care fratele le interpreta la pian, iar acest spațiu metafizic al muzicii devine „mediul care îngăduie o stranie reunire postumă a fraților despărțiți”⁵⁰, reunire surprinsă într-un poem precum *Meditație cu cartea închisă*: „[...] și am ascultat Marșul Funebru. / «Lugubrul marș al lui Chopin». / Numai că ce se spune / în cântecul acela nu este deloc lugubru. E moartea [...]”⁵¹.

Există evenimente personale care inundă spiritul artistic cu energie creatoare și cu vervă poetică, cum se întîmplă, de pildă, în cazul lui Vancu

⁴⁸ M. Ivănescu, *Poezii*, Editura Vitruviu, București, 1997, p. 34.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 5.

⁵⁰ R. Vancu, *Elegie pentru uman...*, ed. cit., p. 163.

⁵¹ M. Ivănescu, *Poesii alese*, Editura Știința, Chișinău, 2009, p. 16.

și al soției sale, Camelia; iubirea pentru ea se metamorfozează în inspirație nesfârșită – din volumul de debut pe care i-l dedică, *Epistole pentru Camelia*⁵² și până la cele mai recente volume, care continuă să cultive spiritul adorator și erosul profund. Însă există episoade sustrate din existențial care marchează blocarea procesului creator și imposibilitatea făuririi actului artistic. La Ivănescu se observă o transformare a soției în actant al jocului poetic, iar autorul însuși mărturisește cum conceperea poeziei devine imposibilă după moartea acesteia. Pentru poet, poezia este o „întoarcere anxioasă către un lirism înțeles ca o reinteriorizare a discursului”⁵³.

Ivănescu desăvârșește o poezia care pornește de cele mai multe ori de la un fapt imediat, care este estetizat și ridicat la scara poeticului. În *Poeticitate românească postbelică*⁵⁴, Marin Mincu îl consideră pe Ivănescu un experimentalist pentru care literatura și existența sunt două instanțe inseparabile, complementare în desăvârșirea eului: „stranietatea faptului de a se situa în real și în scriere (în iconicitatea artistică a realului), în același timp fără a putea opta definitiv pentru vreunul din cei doi termeni”⁵⁵. Se resimte influența poeziei confesive americane, marcantă pentru secolul trecut, care se definește prin sondarea conștientă a vieții eului biografic, având un grad ridicat de intimitate prin care zonele cele mai întunecate ale poetului sunt explorate cu scopul de a fi aduse la lumină. Astfel, putem observa și în unele poeme ivănesciene o renunțare voită la codul lingvistic greu accesibil care i-a devenit caracteristic și o explorare a unui fel de limbaj specific textelor memorialistice, clar, exact și cu un minim de trimiteri ascunse. Într-un poem precum *Poveste scurtă*, poetul dizolvă granițele structurale dintre nota de jurnal și poezie și scrie un text (indubitabil poetic) în care rememorează o călătorie ce pare să fi fost crucială pentru existența sa, într-un oraș voit anonimizat, în copilărie: „[...] mama se bucurase mult de ocazia aceea să meargă la mare, / fusese cu ani înainte, când fratele meu și sora care a murit/ înainte de nașterea mea erau mici. / mama a mai fost după aceea la mare o dată – / după ce s-a sinucis fratele meu – cam la cinci ani după ce eu / i-am risipit acea bucurie, cu boala mea bruscă”⁵⁶.

⁵² R. Vancu, *Epistole pentru Camelia*, Editura Imago, Sibiu, 2002.

⁵³ M. Mincu, *Eseu despre textul poetic*, ed. cit., p. 240.

⁵⁴ Idem, *Poeticitate românească postbelică*, Editura Pontica, Constanța, 2000.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 47.

⁵⁶ M. Ivănescu, *Poezii*, ed. cit., pp. 30-31.

Amintirea este așezată în oglindă cu un prezent în care poetul este conștient de componenta terapeutică a scrisului („acum, eu sunt aici. stau la masă și scriu.”), deoarece, aflat în exact același loc vizitat în copilărie alături de mama sa, conștientizează nevoia de a rememora prin scris. Destăinuirea acestui episod într-o atmosferă vădit confesivă denotă o autenticitate evident marcată de un intimism al discursului. Limbajul primește o oralitate aparte, care-l transportă pe cititor exact în spațiul descris de poet, iar această investire a cititorului cu o anumită responsabilitate pentru secretele autorului sporește în cel dintâi empatia și amplifică receptivitatea operei.

Unul dintre efectele pe care recursul la biografism îl provoacă este strânsa legătură care se formează între cititor și poet. Prin imitarea unor conținuturi sufletești autentice, prin exprimarea unor episoade biografice semnificative, poetul trezește în cititor empatia, iar poezia obligă astfel la asentiment, devenind o comunicare afectivă. Totodată, poezia produce în cititor ceea ce Carlos Bousoño numea *dubla iluzie* care presupune „în primul rând, aceea că o ființă omenească comunică cu noi în mod real și, în al doilea rând, iluzia că această comunicare e a unui conținut sufletesc individual”⁵⁷.

Așadar, viața pătrunde în literatură și astfel poezia se transformă într-o confesiune cu miză pluriperspectivistă, o formă a memoriei, un mijloc de comunicare între două spații insurmontabile. Dacă la Vancu, fațeta biografică reprezintă principalul pilon de susținere al actului creator, la Ivănescu, existența se întrepătrunde cu *ars poetica*, poezia devenind o formă alternativă de existență. Prin punerea în oglindă a celor doi poeți se reface legătura între două generații care sunt, în concepția lui Vancu, „extremele cronologice ale unei singure generații de creație coagulată în jurul unor poetici biografiste și tranzitive”⁵⁸.

Bibliografie

Bousoño, C., *Teoria expresiei poetice*, traducere de Ileana Georgescu, Editura Univers, București, 1975.

Cernat, P., *Bacovia și noul regim al literaturii*, Editura Eikon, București, 2022.

⁵⁷ C. Bousoño, *Teoria expresiei poetice*, traducere de Ileana Georgescu, Editura Univers, București, 1975, p. 52.

⁵⁸ R. Vancu, *Poezie și individualitate*, p. 230.

- Crăciun, G., *Aisbergul poeziei moderne*, ediție îngrijită de Carmen Mușat și Oana Crăciun, prefață de Caius Dobrescu, postfață de Mircea Martin, Editura Polirom, Iași, 2017.
- Cuzmici, L., „Textul viu. Terapia prin literatură”, în Bogdan Crețu, Ofelia Ichim, Marius-Radu Clim (eds.), *Memorialistica românească: între documentul istoric și obiectul estetic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2017.
- Gavrilovici A., Cosmescu, A., *Cine nu e mângâiat nu există: antologia generației 2000*, Editura Cartier, Chișinău, 2021.
- Ivănescu, M., *Poezii*, Editura Vitruviu, București, 1997.
- Ivănescu, M., *Poesii alese*, Editura Știința, Chișinău, 2009.
- Jauss, H. R., *Experiența estetică și hermeneutica literară*, traducere și prefață de Andrei Corbea, Univers, București, 1983.
- Lefter, I. B., *Flashback 1985: începuturile „noii poezii”*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.
- Lejeune, P., *Pactul autobiografic*, traducere de Irina Margareta Nistor, Editura Univers, București, 2000.
- Marino, A., *Dicționar de idei literare*, Editura Eminescu, București, 1973.
- Mincu, M., *Eseu despre textul poetic*, vol. II, Editura Cartea Românească, București, 1986.
- Mincu, M., *Poezia română actuală. De la Adela Greceanu la Leonid Dimov*, vol. II, Editura Pontica, Constanța, 1998.
- Mincu, M., *Poeticitate românească postbelică*, Editura Pontica, Constanța, 2000.
- Mușina, A., *Eseu asupra poeziei moderne. Teoria și practica literaturii*, ediția a II-a, Cartier, Chișinău, 2017.
- Patraș, A., *Literatură și biografie. În căutarea omului din carte*, Editura Timpul, Iași, 2011.
- Perian, G., *Ideea de generație în teoria literară românească*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2013.
- Poulet, G., *Critica conștiinței*, traducere de Ion Pop, Editura Univers, București, 1979.
- Rusu, L., *Logica frumosului*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968.
- Rusu, L., *Estetica poeziei lirice*, ediția a III-a, Editura pentru Literatură, București, 1969.
- Simion, E., *Genurile biograficului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.
- Simuț, I., *Incursiuni în literatura actuală*, Editura Cogito, Oradea, 1994.
- Simuț, I., „Biografia și literatura confesivă după 1989”, în *Dacoromania Litteraria*, I, 2014, nr. 1, pp. 13-18.
- Sontag, K., Graham, D. (eds), *After Confession. Poetry as Autobiography*, Minnesota Graywolf Press, Saint Paul, 2001.
- Vancu, R., *Epistole pentru Camelia*, Editura Imago, Sibiu, 2002.
- Vancu, R., *Poezie și individualitate*, Editura Tracus Arte, București, 2014.

- Vancu, R., *Mircea Ivănescu: poezia discreției absolute*, ed. rev. și adăug., Editura Art, București, 2015.
- Vancu, R., *Elegie pentru uman: o critică a modernității de la Pound la Cărtărescu*, Editura Humanitas, București, 2016.
- Vancu, R., *Psalmi*, Casa de Editură Max Blecher, Bistrița, 2019.
- Vancu, R., *Răul. Jurnal 2016-2020*, Editura Humanitas, București, 2021.
- Vancu, R., *Frânghia înflorită*, ed. a II-a, Casa de Editură Max Blecher, Bistrița, 2022.
- Wellek, R., Warren, A., *Teoria literaturii*, traducere de Rodica Tiniș, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967.